

Dimitris J. Kastritsis, *The Sons of Bayezid Empire Building and Representation in the Ottoman Civil War of 1402-13*. (Bayezid'in Oğulları, Osmanlı İç Savaşında İmparatorluğun İnşası ve Temsiliyeti 1402-13), Leiden-Boston (Brill) 2007, XXIII+250 ISBN 97890 04 158368.

Dimitris J. Kastritsis tarafından hazırlanan *The Sons of Bayezid, Empire Building and Representation in the Ottoman Civil War of 1402-13*. (Bayezid'in Oğulları, Osmanlı İç Savaşında İmparatorluğun İnşası ve Temsiliyeti 1402-13) adlı bu çalışma 1683 yılından beri yayım faaliyetini sürdüren dünyaca ünlü yayınevi Brill tarafından 2007 yılı içinde *The Ottoman Empire and its Heritage* (Osmanlı İmparatorluğu ve Mirası) serisinin 38. kitabı olarak basılmıştır. Çalışmanın editörlüğünü yine Osmanlı tarihi çalışmalarının tanınmış iki uzmanı Suraiya Faroqhi ve Halil İncalcık yapmıştır. Çalışmanın sahibi Dimitris J. Kastritsis eserine anne ve babasının hatırasına ithafta bulunarak başlıyor. Kitap, İçindekiler, Önsöz, Kısaltmalar Listesi, Transliterasyon ve Kullanımı ile İlgili Haritalar kısımlarının oluşturduğu ve Roma çakamları ile XXIII'e kadar numaralandırılan sayfalarla başlıyor. Önsözde Dimitris J. Kastritsis bu çalışmanın kendisinin doktora tezinden üretilen ilk kitabı olduğunu belirttikten sonra tezinin orijinalinde "Fetret Devri" olarak nitelendirdiği dönemi, çalışmasını kitap haline getirirken "İç Savaş" olarak adlandırdığını belirtiyor. Bunu nedenini dönemin orijinal kaynaklarında "Fetret" kelimesinin kullanılmadığını, bu tabirin 19. yüzyıl Osmanlı tarihçilerinden Avusturyalı Josef von Hammer-Purgstall tarafından kullanıldığını ve daha sonra bu kelimenin benimsendiğini ancak bu sözcüğün dönemin gerçek ruhunu yansıtmaması bakımından kendisini yeterince ikna edememesi olarak gösteriyor. Ayrıca 1402-1413 yıllarını anlatan Osmanlıca eserlerin büyük bir kısmının daha sonra yazılmış olduğunu ve I. Mehmed'in iktidarının meşru gösterilebilmesi için propaganda içerikli kayıtlara da rastlandığına vurgu yapıyor. Önsözün son kısmında yazar Harvard'daki uzun çalışması sırasında yardım aldığı bazı hocaları ve danışmanlarına teşekkür ediyor. Bunlar arasında dönemin tarih yazımı meselesi konusundaki katkılarından dolayı Cemal Kafadar, Bizans, Balkanlar ve Venedik ilişkileri için Elizabeth Zachariadou, eserin son şeklini görmeye ömrü yetmeyen ancak eski Anadolu Türkçesi ve paleografya konusunda yardımlarını gördüğü Şinasi Tekin, Osmanlı Fetret döneminin temel kaynakları hakkında yardımlarını görmesi, çalışmanın kitap olarak Brill'de basılması ve baş editörlüğünü yapmasından dolayı Halil İncalcık ile birlikte Suraiya Faroqhi, kendisine Farsça öğreten Wheeler M. Thackston ve diğer başka kişiler bulunmaktadır. Haritalar kısmında yer alan birinci harita "1402-1413 Osmanlı iç savaşı boyunca Anadolu ve Balkanlar", ikincisi "Anadolu'da iç savaş" ve sonucu haritada "Rumeli'de iç savaş" başlıklarını taşıyor.

Giriş kısmının "Ankara Savaşı ve Onun Sonuçları (s. 1-4)" ile "Osmanlı İç Savaşı'nda Uluslararası İlişkiler (s. 5-8)" ve "İç Savaş ve Osmanlı Toplumunu (s. 9-11)" başlıklı kısımlarında göçebelere dayanan ordusunu Moğol modeline göre örgütleyen Timur ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin mirasını sahiplenen Bayezid arasında gerçekleşen 1402 tarihli Ankara Savaşı'ndan sonraki durum anlatılmıştır. Bu yapılırken de temel olarak Halil İncalcık'ın *The Encyclopedia of Islam*'in ikinci baskısında yer alan "Bâyazid I", "Mehmed I" maddelerinden kapsamlı olarak yararlanılmıştır. 1402-1413 yıllarının temel siyasi faaliyetlerinin sonuçları zaman zaman 1423 yılına kadar getirilmiştir. Bu dönemde iktidar mücadelesine giren Bayezid'in oğullarının Venedik, Bizans ve Balkanlardaki siyasi oluşumlarla münasebetlerine, Anadolu Beyliklerinin uzantıları, akıncı beyleri, gaziler ve dini motiflerle süslenen Şeyh Bedreddin olaylarına da ana hatlarıyla değinilmiştir. Ayrıca başta akıncı beyleri olmak üzere tımar sistemi içinde yer alan unsurların meşruiyet temelinde varlıklarını sürdürebilmelerinin güçlü bir merkezli Osmanlı idaresinden geçtiğini bu olaylardan sonra kavrayabildiklerine de dikkat çekilmiştir. Giriş kısmının "Paul Wittek'in Tezi ve Onun Eleştirisi (s. 12-22)" başlığında ise Wittek'in 1937 yılında Sorbonne'da verdiği bir seri konferansta (ki bunlar 1938 yılında "The Rise of the Ottoman Empire" adı ile kitaplaştırıldı) ve Türkçeye de çevrilen "De la défaite d'Ankara à la prise de Constantinople" adlı makalesinde ileri sürdüğü Osmanlı

Devleti'nin kuruluşu konusunda gazilerin oynadığı önemli role dair tezine dikkat çekiliyor. Yazar, daha sonra da bu teze karşı 1986 yılında Colin Imber'in yazdığı "Paul Wittek's 'De la défaite d'Ankara à la prise de Constantinople'" adlı makalede Wittek'in bu görüşleri Nazi Almanyası'nın nasyonalist anlayışı ile kaleme aldığı ve güvenilirliğinin tartışma götürür olduğuna dair görüşlerine eleştiri getirmektedir. Bu eleştirisinin temelini dönemin kaynaklarının yeterince kullanılmadığı üzerine inşa ediyor. Özellikle Osmanlı kaynağı olan Ahval'den örnekler verilerek Imber'in görüşlerine katılmadığına vurgu yapılıyor. Ayrıca İnalçık'ın çeşitli çalışmaları ile birlikte Cemal Kafadar'ın "Between Two Worlds" ve Heath Lowry'nin "The Nature of the Early Ottoman State" adlı tedkik eserlerini de kullanarak kendi görüşlerine dayanak oluşturuyor.

Giriş kısmı, "Kaynaklar (s. 22-44)" bölümü "Belgeler, Numizmatik, ve Epigrafik Kaynaklar (s. 24-27)", "Kısa Kronikler ve Seyahat Notları (s. 27-28)", "Uzun Kronikler ve Edebi Kaynaklar: Ahval (s. 28-33)", "Diğer Osmanlı Kronikleri ve Edebi Kaynaklar (s. 33)" ve "Osmanlı Olmayan Kronikler ve Edebi Kaynaklar (s. 37)" gibi alt başlıklarından oluşuyor. Dönemin kaynaklarının genelde Türkçe, Farsça, Yunanca, Latince, İspanyolca, Eski Sırpça ve Venedik diyalektinde yazıldığına vurgu yapılıyor. Türkçe kronikler arasında Neşri, Aşıkpaşazade ve Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân'dan bahsediliyor. Fetret dönemi Venedik kaynakları olarak F.Thiriet, Giuseppe Valantini, Nicolae Iorga, Jovan Radonic, Jozsef Gelcich ve Lajos Thalloczy'ni gibi araştırmacıların eserleri veriliyor. Çeşitli arşivlerde muhafaza edilen ferman, nişan, hüccet, sicil, tahrir ve vakıf defterleri ile birlikte münşeat başvuru kaynakları olarak sıralanıyor. Fetret dönemi numizmatığı için Cüneyt Ölçer'in eseri anılırken epigrafi için Robert Mantran, Ekrem Hakkı Ayverdi, Franz Taeschner ve Paul Wittek'e başvuruluyor. Bu dönemin seyyahı olarak Clavijo verilirken Bizans kısa kronikleri için Peter Schreiner, Sırp kısa kronikleri için Ljubomir Stojanovic ile birlikte Elpidio Mioni'nin çalışmasına atıfta bulunuluyor. Kaynaklar kısmında en fazla sayfa "Uzun Kronikler ve Edebi Kaynaklar: Ahval (s. 28-33)" başlığına ayrılmıştır. Burada Ahval diye ısrarla vurgulanan ve ilk okunduğunda yeni bir kaynakmış izlenimi veren çalışmanın Halil Erdoğan Cengiz ve Yaşar Yücel tarafından yayımlanan "Rûhî Târîhi"nin Fetret Dönemini anlatan "Fî-Beyâni Ahvâlî's-Sultân Muhammed Hân bin Bâyezîd Hân" başlıklı beşinci bölümünden başka bir şey olmadığı atıfta bulunulan bu eseri okuduğunuz zaman anlaşılacaktır. Kaldı ki bu eser 1949 yılında ilk baskısı yapılan Mehmed Neşri'nin "Kitâb-ı Cihan-nümâ" adlı eserinin birinci ve ikinci ciltlerinin 367 ila 517. sayfaları arasında yayımlanmıştır.

Dimitris J. Kastritsis, özellikle H. İnalçık'ın çalışmalarından istifade ederek Ahval'in kendinden önceki Düstürnâme, Battalname, Dânişmendnâme ve Saltuknâme gibi menâkıb-nâme türünde yazılmış bir eser olduğunu söylüyor. Ayrıca bu eserin orijinal hali ile korunmadığını ancak Oxford Anonim Kronik diye bilinen eser ile Neşri Tarihi içinde günümüze ulaştığını belirtiyor. Bu olay bize Yahşi Fakih menâkıb-nâmesinin Aşıkpaşazade ve Anonim Osmanlı Kronikleri vasıtasıyla günümüze ulaşmasını hatırlatıyor. Dimitris J. Kastritsis, Oxford'da Bodleian Kütüphanesi'nde "Oxford Anonymous" ya da "Pseudo-Ruhi" adıyla MS Marsh 313 numaraya kayıtlı yazmanın yanlış bir başlıkla "Rûhî Tarihi" adıyla ve tam olmayan bir transliterasyon kurallarıyla basıldığına işaret ediyor. Neşri Tarihi'nin ise F. R. Unat-M. A. Köymen ve Franz Taeschner tarafından Codex Menzel ve Manisa nüshalarına dayalı yapılan iki yayınına dikkat çekiyor. Dolayısıyla Ahval'i yukarıda belirtilen çalışmalarda aramak gerekiyor. Ancak Ahval diye adlandırılan çalışmanın gerçek adının ne olduğu konusuna hiç değinilmiyor. Yazar kendisinden öncekilerin söylediği gibi "Ahval" in 1402-1413 yılları için mevcut olan kaynakların en kapsamlı ve en önemlisi olduğuna vurgu yapıyor. Diğer Osmanlı Kronikleri ve Edebi Kaynaklar (s. 33-37)" alt başlığında Yahşi Fakih, Aşıkpaşazade, Anonim Osmanlı Kronikleri, Ahmedi'nin İskendernâmesi ve Ayhan Gültaş tarafından yayımlanan Abdülvasi Çelebi'nin Halilnâme adlı eserleri sıralanıyor. "Osmanlı Olmayan Kronikler ve Edebi Kaynaklar (s. 37-40)" alt başlığında ise Bizans kaynaklarından Dukas, Selanik Piskoposu Symeon, Chalkokondyles, Tocco kroniği verilirken Sırp kaynaklarından Konstantin Kostenecki ve Timur kaynaklarından Şerafeddin Yazdi'nin Zafernamesi sıralanarak kaynaklar kısmı tamamlanmaktadır.

Birinci Bölüm ile Beşinci Bölüm (s. 41–194) 1402–1413 yılları arasındaki siyasi olayları anlatmaktadır. Bunlarını başlıklarını şöyle gösterebiliriz:

Birinci Bölüm'de “Ankara Savaşı'ndan Sonra Siyasi Durum (28 Temmuz 1402-İlkbahar 1403)” (s. 41-44), “Osmanlı Şehzadelerine Karşı Timur'un Siyaseti” (s. 44-50), “1403 Anlaşması ve Rumeli'de Emir Süleyman” (s. 50-59), “Balkanlarda Uluslararası Durum” (s. 59-62), “Mehmed Çelebi'nin Eyalet-i Rum'daki Mücadelesi” (s. 63-77) gibi alt başlıklar yer alıyor. Bu bölümde Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'da ve Balkanlarda oluşan genel siyasi ortam anlatılmaya çalışılmıştır. Timur'un Anadolu topraklarında Beylikleri ihya etme politikasının yanı sıra kendi otoritesini taniyan Osmanlı Şehzadeleri'ne de yaşama hakkı verdiği vurgu yapılmaktadır. Timur işgali görmeyen Osmanlı'nın Rumeli topraklarında Emir Süleyman'ın Osmanlı Devleti'ni yaşatabilmek için Bizans ve diğer Hıristiyan devletlere karşı tavizler vererek imzaladığı 1403 tarihli antlaşmaya dikkat çekilmektedir. Timur'un Anadolu'daki parçalama siyasetine rağmen Mehmed Çelebi'nin daha sonra Osmanlı Devleti'nde Eyalet-i Rum diye adlandırılacak olan Amasya, Tokat merkezli bölgede Osmanlı Devleti'ni tekrar oluşturma ve diğer Anadolu Beylikleri üzerinde otorite kurma çalışmaları da anlatılmaktadır.

İkinci Bölümde “Mehmed Çelebi ile İsa Arasında Anadolu (İlkbahar 1403-Eylül 1403)” (s. 79-81), “Ulubad'da Yıgmak: Mehmed Çelebi'nin Germiyan ile İttifakı” (s. 81-89), “Ulubad Savaşı (9 Mart-18 Mayıs 1403)” (s. 89-92), “Süleyman ve İsa Müttefikler miydi?” (s. 92-96), “Bursa'da Mehmed Çelebi'nin Tahta Çıkması ve I. Bayezid'in Toprağa Verilmesi” (s. 97-100), “Mehmed Çelebi ve İsa'nın Daha Sonraki Savaşları” (s. 100-110) gibi alt başlıklar mevcuttur. Bu bölümde 1403 ilkbaharı ile sonbaharı arasında Germiyan Beyliği ile ittifak kuran I. Mehmed'in, Bursa'yı merkez edinerek Anadolu üzerinde hak iddia eden kardeşi İsa ile olan mücadelesi, İsa'nın yenilgisi, Mehmed Çelebi'nin babasının naasını Anadolu'dan getirterek Bursa'da defnetmesi ve burada tahta çıkarak iktidarına meşruiyet kazandırma çalışmaları anlatılmaktadır.

Üçüncü Bölüm, “Mehmed Çelebi ile Emir Süleyman Arasında Anadolu (1403 Martından önce–14 Haziran 1410)” (s. 111–112), “Emir Süleyman'ın Bursa ve Ankara'yı Fethi” (s. 112-118), “Süleyman'ın Anadolu'daki Faaliyetleri ve Anlaşmazlık” (s. 118-123), “Rumeli'de Durum (1403–1410)” (s. 123-129), “Kastamonu ve Karaman'da Musa Çelebi” (s. 129-134) alt başlıklarından ibarettir. Bu bölümde, 1403-1410 yılları arasındaki olaylar konu edilmektedir. Çelebi Mehmed'in kardeşi İsa'yı yenerek Bursa'da tahta çıkması üzerine askeri kuvvet bakımından, I. Bayezid'den kalan ordunun büyük bir bölümünü elinde bulunduran Süleyman Çelebi'nin kardeşinin iddialarını kabul etmeyerek Rumeli'nden Anadolu'ya gelmesi ve onun Bursa ile Ankara'dan çıkarak Anadolu'da da hâkimiyet kurması anlatılmaktadır. Süleyman'ın bu başarısı üzerine Mehmed Çelebi'nin kardeşi Musa Çelebi'ye ileride kendisine bağlı kalacağına dair yemin ettirdikten sonra Karaman ve Kastamonu Beyleri'nin desteğini alarak Karadeniz üzerinden Eflak Beyi Mirca'ya göndermesi ve Süleyman'ın bunun üzerine Anadolu'dan ayrılmak zorunda kalması da açıklanmaktadır.

Dördüncü Bölüm, “Musa Çelebi ve Emir Süleyman Arasında Rumeli (1409?-17 Şubat 1411)” (s. 135-137), “Musa'nın Rumeli'deki İlk Destekleyicileri: Mirca, Bizans ve Akıncılar” (s. 137-142), “Musa'nın Rumeli'deki İlk Faaliyetleri: Yambol Savaşı ve Mesembria Kuşatması” (s. 142-144), “Süleyman'ın Rumeli'ye Dönüşü ve Uluslararası Vaziyet” (s. 144-149), “Kosmidion (15 Haziran 1410) ve Edirne (14 Temmuz 1410) Savaşları” (s. 149-153), “Süleyman'ın Ölümü (17 Şubat 1411)” (s. 153-158) alt başlıklarından oluşuyor. Bu bölümde 1409 ile 1411 yılları arasında gerçekleşen olaylara vurgu yapılmaktadır. Bölge olarak Balkanlar'daki Osmanlı toprakları çalışmaya konu olmaktadır. Bizans'ın zayıf şehzadeyi güçlü şehzadeye karşı destekleme politikası ve çıkarlarını bu politikada gören diğer Hıristiyan Balkan devletlerinin faaliyetleri Osmanlı kayıtlarından olduğu kadar Bizans ve Sırp kaynaklarından yararlanılarak karşılaştırmalı bir şekilde anlatılmaya çalışılmaktadır.

Beşinci Bölüm'de “Musa Çelebi'nin Saltanatı ve İç Savaşın Sonu (17 Şubat 1411-5 Temmuz 1403)” (s. 159-160), “Musa'nın İdaresi ve Uç Beyleri” (s. 161-166), “Akinların Tekrar Başlaması ve Musa'nın Bi-

zans ve Sırbistan'a Karşı Saldırıları" (s. 166-171), "Musa ve Venedik: Silivri Antlaşması (3 Eylül 1411)" (s. 172-178), "İnceğiz Savaşı (Kış Sonu-İlkbahar Başı 1412?)" (s. 179-180), "Stefan Lazarevic, George Brankovic ve Savcı'nın Oğlu" (s. 180-182), "Mehmed'in Musa'ya Karşı İkinci Seferi ve Çamurlu Savaşı'ndan Önceki Faaliyetleri" (s. 182-184), "Musa'nın 1411-1412 Sırbistan Seferleri ve Süleyman'ın Oğlu Orhan'ın Meydan Okuması" (s. 184-187), "Çamurlu Savaşı ve Osmanlı Dünyası'nın Tekrar Birliğini Sağlaması (5 Temmuz 1413)" (s. 188-194) gibi alt başlıklar yer almaktadır. Süleyman Çelebi'nin 17 Şubat 1411'de öldürülmesinden Musa'nın 5 Temmuz 1413'te ortadan kaldırılmasına kadar geçen süreçte yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Bizans'ın desteklediği Musa'nın Süleyman Çelebi'den daha sert bir şekilde Bizans'a karşı politika uygulaması üzerine Bizans'ın Mehmed Çelebi ile olan dostluğunu arttırması, Mehmed Çelebi'nin Musa'nın Balkanlardaki vurucu unsuru olan uç beylerini kendi yanına çekme politikasına vurgu yapılmaktadır. İç savaş ortamında Osmanlı hanedan üyelerinin nasıl dış güçler tarafından kullanılabilceğine dair örnekler bu dönemde yaşanmıştır. I. Murad'ın oğlu Savcı'nın çocuğu ile Süleyman Çelebi'nin oğlu Orhan'ın iktidar mücadelesi içine sokulması en güzel örnekler arasında yer almaktadır. Her ne kadar ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde Venedik, Bizans ve Sırp kaynaklarından istifade edilmiş olmakla birlikte Dimitris J. Kastritsis'in giriş bölümü dipnot 48'de de söylediği gibi (s. 22), bu bölümlerin alt başlıkları dahil olmak üzere neredeyse tamamını Ahval'den almıştır. Bu bölümler Ahval metni ile karşılaştırıldığında olayların orijinal Osmanlıca metinden daha büyük bir zevkle okunduğu şüphesizdir.

Çalışmanın son bölümü "Osmanlı İç Savaşı'nda Meşruiyet ve Anlatım" başlığını taşıyor. Bu bölümde meşruiyetlerini Cengiz Han'ın politikalarına dayandıran Timur'a Ankara Savaşı'nda yenilen Osmanlıların 1413 yılına kadar geçen yaklaşık 10 yılın dönemin tarih ve edebiyat kayıtlarına nasıl yansıtıldığı incelenmektedir. Bu yıllar arasındaki kayıtlara Osmanlıların Bizans, Balkanlardaki diğer Hıristiyan Devletler, Anadolu Beylikleri, Anadolu'daki değişik boylar, Osmanlı ileri gelenleri, yerel taşra ileri gelenleri, uç beyleri ve onlara bağlı olarak akıncı ve timar erbabı ile olan ilişkileri yansımıştır. Bu yansımaya ve nedenlerini anlayabilmek için bu dönemde elimizde kalan kaynakların nasıl tutulduğunu ve kime ithaf ya da sunulduğunu bilmemiz olayları anlamamız açısından önem taşımaktadır. Fetret Dönemi'nin temel kaynağı olan Ahval verdiği bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla Fetret Dönemi'nde tutulmuş çağdaş bir kaynaktır ve Mehmed Çelebi'nin hayatta olduğu dönemde onun sarayında hazırlanmıştır. Aynı şekilde Abdülvasi Çelebi'nin Halilnâmesi de I. Mehmed Çelebi'nin veziri Bayezid Paşa'nın himayesinde yazılmıştır. Dönemin diğer kaynağı Ahmedi'nin İskendernâmesi ise Emir Süleyman'a ithaf edilmiştir.

Bu kaynakları Dimitris J. Kastritsis, modern bir tarihçi gözüyle mukayese ediyor ve bazı olayların anlatımındaki farklılıklara dikkat çekiyor. Özellikle Ahval, I. Mehmed'in ağabeyi Süleyman ile giriştiği mücadeleyi Süleyman'ın gayri müslimlerle yaptığı 1403 tarihli antlaşmaya ve onun içkiye ve sefahata olan düşkünlüğüne vurgu yaparak meşrulaştırıyor. Aynı şekilde kardeşi Musa'yı Mehmed'in kendisine tabi olmak kaydıyla Rumeli'ye göndermesini gerekçe göstererek Musa'nın kardeşi Süleyman'ı yok ettikten sonra I. Mehmed'e karşı saltanat iddiasında bulunmasını, verdiği sözü tutmamasını bahane ederek Mehmed'in Musa'yı yok etmesini meşrulaştırmaya çalışıyor. Aynı şekilde I. Mehmed'in Anadolu'daki saltanatının ilk yıllarında kardeşi İsa ile olan mücadelesini İsa'nın ortadan kaybolması şeklinde anlatarak yumuşatmaya çalışıyor. Buna karşılık verdiği bilgiler açısından Ahval'den kısa bir süre sonra yazıldığı tahmin edilen Abdülvasi Çelebi'nin Halilnâmesi'nde geçen olaylar daha tarafgir bir tutum ile I. Mehmed'in gözünden anlatılıyor. Ahval'in kardeş katlini tasvip etmeyen ve yaşanan olayları bir zorunluluk algılaması şeklindeki yaklaşımının tersine Halilnâme'de I. Mehmed'in kardeşlerini katletmesi normal bir olaymış gibi anlatılıyor. Bu anlatım Fetret Devri olaylarının anlatıldığı elli yıl sonra Fatih Sultan Mehmed döneminde ve daha sonraki dönemlerde yazılan Osmanlı kroniklerinde son derece meşru ve sıradan olaylar gibi anlatılabiliyor. Dolayısıyla biz modern tarihçiler dönemin ruhunu daha sonra yazılan bu eserlerde bulamıyoruz. Dönemin ruhunu en çok yansıtan ve güntümüze ulaşan eserin Ahval olduğuna vurgu yapılıyor. Daha sonraki yazılan Osmanlı Kronikleri'nin aksine Ahval'in anlatımından I. Mehmed'in Osmanlı iktidarını sürdürülebilmek için kardeşlerini katletmek zorunda kalmasından büyük rahatsızlık duyduğu ve bunun Ahval'e yansıtıldığını görebiliyoruz.

Dimitris J. Kastritsis, eserinin son paragrafında bu olayı Joseph Fletcher'in çalışmalarından yararlanarak açıklamaya çalışıyor. Fletcher tahta hangi hanedan üyesinin çıkacağı konusundaki gelenek ile ilgili olarak Osmanlılar ile Orta Asya kabileleri arasında bir mukayese yapıyor. Ulaştığı sonuç tahta hanedan ailesinin en yetenekli üyesinin çıkması geleneğinin Orta Asya toplumlari ile Osmanlı toplumunda aynı olduğudur. Diğer bir benzerlik ise babasının yerine tahta çıkan şehzadenin tek başına iktidar olma isteğini sergilemesidir. Ancak Fletcher burada önemli bir uygulama farklılığına dikkat çekiyor. Orta Asya'da tek başına iktidar olmak isteyen hanedan üyesi kişi diğer kardeşlerine yaşama ve belli bir bölgenin yönetim hakkını bırakabiliyordu. Bu anlayış Fetret Dönemi yıllarında Töre-i İlhâni olarak adlandırılıyordu. Bu anlayışla Osmanlılar muhtemelen Ankara Savaşı'nda Timur'a karşı aldıkları yenilgiden sonra tanıştılar ve kısa bir süre içinde Anadolu'da vassalları ile olduğu kadar kardeşleriyle de iktidarı paylaştılar. Ancak iktidara çıkmak konusunda Töre-i Osmâni diye adlandırılan daha köklü bir gelenek Osmanlılar için mevcuttu. Bu gelenekte iktidar ve ülke kesinlikle başka bir hanedan üyesi ile paylaşılmıyordu. Muhtemelen Ahval'in bize anlattıkları I. Mehmed'in daha insani ve adil gözükten Töre-i İlhâni'yi değil, Töre-i Osmâni'yi pratik hayatta uygulamak zorunda kaldığıdır.

Türk okuyucusu tarafından bilinen, fakat kaynak yetersizliği bakımından tatmin edici sonuçlara ulaşılamayan Fetret dönemi hakkında hazırlanan bu çalışmada konu, tarih metodolojisinin ulaştığı en son seviyede tekrar işlenmiş ve bir kitap halinde okuyucuya sunulmuştur.

LEVENT KAYAPINAR

